

Streszczenie

Marta Wolańczyk, *Mit Lwowa w polskiej literaturze XX wieku*

Fascynacja Lwowem ma długą tradycję. Ponad sześćset lat miasto należało do Polski. Podziwiali go i obdarzali przywilejami polscy królowie, odwiedzający go obcokrajowcy byli pod jego urokiem. Mieszkańcy Lwowa żyli w miejskim tyglu, gdzie mieszały się narody, języki, kultury i religie - z tego bogatego i różnorodnego środowiska stworzyli społeczeństwo, w którym przez długi czas dominowała polskość. Miasto wyróżniało się specyficzną atmosferą i wyjątkowymi cechami.

Po odcięciu Lwowa od Polski decyzją konferencji w Jałcie wśród wypędzonych lwowian nasilił się proces idealizacji miasta. Napisano o nim setki wierszy, piosenek, wspomnień, opowiadań, powstała bogata beletrystyka. Literacka twórczość kreowała różne wizerunki miasta, a ono samo przekształciło się w mit czy legendę doskonałego miejsca, pełnego piękna, szeroko pojętej kultury i swojskości, centrum polskości, a jednocześnie harmonijnego współżycia wielu nacji. Literacki obraz Lwowa okazał się tak bogaty, że stał się przedmiotem zainteresowania badaczy. Aby go uporządkować i zbadać mechanizmy rozwoju fenomenu miasta, postanowiono podjąć temat: *Mit Lwowa w polskiej literaturze XX wieku*. Skupiono się na zjawisku mitologizowania miasta przez polskich poetów i pisarzy. Szczególną uwagę zwrócono na dwa przełomowe wydarzenia w historii miasta: jego obronę z lat 1918-1920 oraz utratę Lwowa przez Polskę po II wojnie światowej. Zbadano jak te fakty wpłynęły na postrzeganie i literacki obraz miasta.

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Teorie mitu*, zajęto się jego etymologią, definicją, klasyfikacją, interpretacjami w różnych epokach, analizą mitu w głównych szkołach: psychologicznej, socjologicznej, fenomenologicznej i strukturalnej. Zbadano też postrzeganie mitu w psychologii, politologii, socjologii i historii. Zwrócono uwagę na mity narodowe i związki mitu z literaturą. Zanalizowano również pojęcie pokrewne do mitu - legendę, jej definicję i podobieństwo do innych gatunków literackich.

Drugi rozdział, zatytułowany *Przestrzeń, miejsce, miasto*, poświęcono analizie tych trzech wieloznacznych i skomplikowanych kategorii. Zwrócono uwagę na ich definicje i sposób postrzegania w różnych dziedzinach nauki, a zwłaszcza na ich związki

z człowiekiem i geografią humanistyczną. Zajęto się relacjami tych trzech pojęć z innymi, m.in. z: pamięcią, tożsamością, zakorzeniem, nomadyzmem, migracją, regionalizmem, pograniczem, małą ojczyzną, postmodernizmem i Kresami. Ważne było subiektywne postrzeganie przestrzeni w umyśle obserwatora (mapa mentalna) i fenomen miasta. Zajęto się historią powstawania miast, ewaluacją ich postrzegania i obecnością w polskiej literaturze.

Teoretyczne rozważania nad mitem, legendą, przestrzenią, miejscem i miastem umożliwiły interpretację złożonego problemu, jakim jest mit Lwowa w polskiej literaturze XX wieku.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Legenda obrony Lwowa w literaturze międzywojennej* to przede wszystkim obraz i analiza walk o miasto w latach 1918-1920. Sięgnięto w nim po bogaty materiał literacki tego okresu, wiersze, piosenki, prozę i wspomnienia autorów, którzy w większości są dziś zapomniani. Badano przyczyny tworzenia się legendy obrony Lwowa, jej literacki obraz i zmiany w postrzeganiu, badano zastosowane gatunki literackie, tematy, poetyki i nawiązania. Autorka pracy dokonała również klasyfikacji ogromnej liczby wierszy na poszczególne nurty według dominant tematyczno-stylistycznych.

Rozdział czwarty, zatytułowany *Mit Lwowa w literaturze po Jalcie*, to przede wszystkim analiza twórczości powojennych, czołowych pisarzy, wychowanych w tym mieście lub też będących potomkami lwowian. Poświęcono go utworom Mariana Hemara, Józefa Wittlina, Zbigniewa Herberta i Adama Zagajewskiego.

Badane teksty literackie pozwalają postawić tezę, że głównie polska literatura XX wieku jest twórcą mitów i legend na temat Lwowa. Już dawno zauważono, że mit daje poczucie sensu istnienia, porządku świata, wspólnoty, łączy podobnie myślących ludzi, odpowiada ludzkim pragnieniom i wyraża ich lęki. To jeden z elementów tworzących naród. Sytuacja historyczna i polityczna niejako wymuszała powstanie mitu Lwowa. Zagrożone ukraińskim zamachem miasto i odradzająca się Polska potrzebowały w 1918 r. wzoru jedności, patriotyzmu i ofiarności, a obrona Lwowa i jej literacki obraz odpowiadały temu zapotrzebowaniu. Legenda obrony mówiła o kontynuacji dziejowych walk w obronie kraju, bohaterstwie, wytrwałości w cierpieniu, a nawet o ofierze życia. To były wartości potrzebne odradzającej się Polsce.

Utrata Lwowa po konferencji jałtańskiej stała się dla jego mieszkańców tragedią, poczuciem dziejowej i osobistej krzywdy, niezawinioną utratą domów, bliskich miejsc

i miasta. Odrodził się uniwersalny mit o utraconej Arkadii, odezwała się odwieczna ludzka tęsknota za doskonałym, szczęśliwym miejscem i potrzeba zakorzenienia.

Trzeba zaznaczyć, że fenomen tego miasta jest wciąż odkrywany. Sądzę, że przynajmniej w jakiejś mierze niniejsza praca ma swój udział w jego rozpoznawaniu.